

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES PAGRINDU RADVILŲ KLINIKOJE TEIKIANT SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGAS TYRIMO

2024-12-12 Nr. (24)SN-197)SP-88

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2024 m. rugsėjo 3 d. gautas ir 2024 m. rugsėjo 12 d. patikslintas (duomenys neskelbtini) (toliau – Pareiškėja) skundas, kuriame rašoma, kad 2024 m. rugpjūčio 21 d. ji su sutuoktiniu nuvyko į Radvilų kliniką (toliau – Kliniką) dėl lūžusios kojos gipso suveržimo. Užėjusius į Kliniką, vestibulyje juos sutiko administratorė ir gydytojas (duomenys neskelbtini) (toliau – Gydytojas). Gydytojas pasiūlė Pareiškėjai prisėsti, kad galėtų apžiūrėti jos koją.

Pareiškėja skunde nurodo (toliau cituojama, čia ir kitur citatos kalba netaisyta): „prieš prisėsdamas prie manęs, kad galėtų apžiūrėti mano kojos gipsą, jis klausimą uždavė ne man, ar gali tai daryti, o uždavė klausimą vyrui – „Ar vyras nesupyks, jei atsisėsiu prie jo žmonos?“. Tuomet tam, kad ant „sofikutės“ galėtu apžiūrėti mano koją, pasakė užkelti man savo koją, jam ant kojų, vėl klausdamas vyro "Vyras nesupyks, kad žmonos koja bus ant mano (gydytojo) kojų?". Vyras pasimetęs su viskuo tik sutiko, man klausimų, ar man tai malonu daryti, ar aš išvis noriu tai daryti užduota nebuvo. Visi gydytojo klausimai vyrui buvo užduodami su juoku, sarkastiškumu, tarsi prieš mane demonstruojama vyro galia. Šioje situacijoje jaučiausi nemaloniai, buvo sudarytas toks jausmas, kad aš pati nieko negaliu spręsti, nieko negaliu pasakyti. Mano veiksmai priklausė nuo vyro. Jei vyras būtų nesutikęs, greičiausiai mano koja nebūtų apžiūrėta. Labai nemalonu situacija, kelianti dviprasmiškus jausmus, pacientė aš, bet kažką darant už save sprendžiu ne aš pati, bet mano vyras.“

Skundo papildyme nurodyta, kad Pareiškėja kreipėsi su skundu į Klinikos administraciją, tačiau gavo advokato, atstovaujancio Klinikai, atsakymą (toliau cituojama): „Apgailestaujame, kad nusivylėte profesoriaus gyd. (duomenys neskelbtini) konsultacija. Informuojame, kad abiejų įvykusių

konsultacijų įrašai yra sukelti e-sveikatoje. Jeigu turite klinikos gydytojui oficialių pretenzijų, prašome Jus atstovaujančio teisininko pretenzijos forma (su aiškiais argumentais bei reikalavimais) pateikti mūsų klinikos atstovaujantiems teisininkams.“

Pareiškėja teigia, kad lankydamosi Klinikoje minėtos apžiūros metu patyrė priekabiavimą dėl lyties.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 2024 m. rugsėjo 19 d. raštu Nr.

(24)SN-197)S-459 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į Klinikos vadovą, prašydama pateikti paaiškinimą ir atsakyti į klausimus: „Ar Jums yra žinomos skunde nurodytos aplinkybės? Jei taip, kokių priemonių ėmėtės situacijai išspręsti? Ar Klinika atliko Pareiškėjos skunde, adresuotame Klinikos administracijai, išdėstytų aplinkybių tyrimą / vertinimą ir priėmė sprendimą? Jei taip, nurodykite, kokiais teisės aktais remiantis buvo atliekamas Pareiškėjos skunde išdėstytų aplinkybių tyrimas / vertinimas? Sprendimą / išvadą prašome pateikti Tarnybai. Ar Klinikoje yra specialūs pacientų priėmimo ir apžiūros kabinetai / patalpos? Jei taip, dėl kokios priežasties Pareiškėja buvo apžiūrima Klinikos vestibulyje? Ar Klinikos vestibulyje yra sudarytos sąlygos paciento apžiūrai? Koks yra pacientų apžiūros standartas ir kaip užtikrinama, kad nebūtų peržengiamos būtinos privatumo ribos? Dėl kokios priežasties Gydytojas atsiklausė Pareiškėjos sutuoktinio leidimo prisėsti šalia jos ir apžiūrėti koją, teikiant būtinąją medicininę pagalbą? Ar Klinikoje yra patvirtintos bendravimo su pacientais ir pacientų apžiūros taisyklės? Jei taip, ar visi Klinikos darbuotojai supažindinti su jomis? Prašome jas pateikti.“

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Klinikos vadovė 2024 m. rugsėjo 27 d. pateikė raštą (toliau – Raštas), kuriame paaiškino: „situacija įstaigos administracijai žinoma tik tiek, kiek yra nurodyta Lygių galimybių kontrolieriaus rašte ir ankstesniame pacientės el. laiške. Kitos aplinkybės nežinomos. Klinika pareiškėjos nurodytų aplinkybių tyrimo ar vertinimo neatliko, kadangi nebuvo gautas joks įstatymų reikalavimus atitinkantis (motyvuotas, pasirašytas) skundas. Klinikoje yra specialios patalpos pacientų apžiūrai, procedūriniai

kabinetai. Pacientės kojos apžiūra vestibulyje buvo atlikta pacientės gerovės sumetimais, kad lūžusią pacientės koją būtų galima apžiūrėti kuo greičiau ir pacientei reiktų patirti kuo mažiau patiriant skausmus sukeliančių judesių. Klinikos vestibulyje taip pat yra sąlygos pacientų, besiskundžiančių galūnių skausmu ir negalinčių laisvai judėti apžiūrai. Pacientų privatumas pažeistas nebuvo, kadangi pacientės apžiūros metu klinikoje buvo tik pacientė, jos sutuoktinis, vaikas ir klinikos personalas. Klinikos administracijos įsitikinimu, Gydytojas pacientės sutuoktinio atsiklausė iš mandagumo. Gydytojas yra santūrus, mandagus, turintis didelę patirtį specialistas.“

Rašte pateiktas patikslinimas: „pacientė konfliktiškumu pasižymėjusi jau ir kitose klinikose. Mes taipogi sulaukėme pikty, nemalonių skambučių, kai engiama buvo klinikos registratorė. Taip pat, norime paminėti, kad apie šios pacientės išpuolius kitose klinikose rašoma netgi spaudoje - minima, kad pacientei buvo kelis kartus kviesta policija dėl neadekvataus elgesio.“

Kartu su Raštu Klinika pateikė Gydytojo paaiškinimą: „Būdamas gydytoju visada pacientų atžvilgiu laikausi etikos ir padorumo reikalavimų. Savo geranoriškumo atvykti ne darbo metu, priimti pacientę individualiai ypatingos skubos tvarka, savo bandymo palaikyti geranorišką ir mandagų pokalbį tiek su skausmus kenčiančia paciente, tiek su jos sutuoktiniu, priekabiavimu dėl lyties nelaikau. Su pacientės kaltinimais nesutinku.“

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu vertinama, ar Klinikoje dirbantis Gydytojas nediskriminavo Pareiškėjos lyties pagrindu, kitaip tariant, ar Gydytojas nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 2 dalies, pagal kurią paslaugų teikėjas privalo užtikrinti, kad teikiant paslaugas nebūtų priekabiaujama, be kita ko, lyties pagrindu.

Pažymėtina, kad tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija, pačia bendriausia šio žodžio prasme, reiškia teisių sumažinimą arba atėmimą tam tikrai kategorijai asmenų dėl kokių nors jiems būdingų požymių. Diskriminacijos sąvoka paprastai siejama su lygių galimybių, lygiateisiškumo pažeidimu, o nediskriminavimas – su asmenų lygaus traktavimo, lygių galimybių realizavimo kategorijomis. Konstitucinė nediskriminacijos samprata atskleidžiama remiantis

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniu, kuriame nustatyta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, ir nurodoma, jog žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, taip pat kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, asmenys negali būti diskriminuojami, jiems negali būti teikiama privilegijų (be kitų, Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2016 m. spalio 27 d. nutarimai). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (be kitų, Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. išvada, 2019 m. sausio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikri asmenys ar jų grupės būtų traktuojami skirtingai, nors tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (be kitų, Konstitucinio Teismo 2016 m. spalio 27 d. nutarimas). Iš Konstitucijos 29 straipsnio, kuriame įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas, kylantis draudimas diskriminuoti asmenis dėl jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, laikytinas konstitucinės žmogaus orumo apsaugos elementu; pagal Konstitucijos 29 straipsnį draudžiamu diskriminavimu tada, kai žmogaus teisės varžomos dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, kartu žeminamas ir diskriminuojamo žmogaus orumas. (Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. išvada).

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų,

priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos (21 straipsnio 1 dalis).

Lygių galimybių įstatymas, kurio vykdymo priežiūrą atlieka lygių galimybių kontrolierius, nustato, kas yra diskriminacija ir koks elgesys, veiksmas (neveikimas) priskirtinas tam tikrai diskriminacijos rūšiai. Diskriminacija yra tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu (Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalis.).

Atsižvelgiant į tai, kad draudimas priekabiauti ir seksualiai priekabiauti vartotojų teisių apsaugos srityje yra įtvirtintas Lygių galimybių įstatymo, bet ne specialiojo Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatomis, kuriomis draudžiama diskriminacija išskirtinai lyties pagrindu šio įstatymo reguliuojamų santykių srityse, skundo aplinkybės, kaip minėta, vertinamos remiantis Lygių galimybių įstatymo nuostatomis.

Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 2 dalies nuostatomis atsakomybė dėl galimai vykdytų diskriminacijos, priekabiavimo lyties pagrindu ir seksualinio priekabiavimo veiksmy tenka paslaugų teikėjui, juridiniam asmeniui, kurio pareiga užtikrinti, kad paslaugų teikimo metu bei teikiant informaciją apie paslaugas nebūtų priekabiuojama ir seksualiai priekabiuojama.

Pažymėtina, kad Pareiškėja skunde aprašytą priekabiavimą, nepagarbų elgesį jos atžvilgiu siejo su jos lytimi, kuris, kaip minėta, teikiant paslaugas draudžiamas Lygių galimybių įstatymo nuostatomis.

Jungtinių Tautų Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (toliau – ir Konvencija, Lietuva yra ratifikavusi šią Konvenciją, todėl yra valstybė, dalyvaujanti jos nuostatų įgyvendinime) preambulėje primenama, kad moterų diskriminacija pažeidžia lygiateisiškumo ir pagarbos žmogaus orumui principus, neleidžia moterims dalyvauti lygiomis teisėmis su vyrais politiniame, socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame savo šalies gyvenime, atsiliepia visuomenės ir šeimos gerovei ir dar labiau moterims apsunkina visų savo galimybių šalies ir žmonijos labai atskleidimą.

Nagrinėjamu atveju Pareiškėja kreipėsi į Tarnybą nurodydama, kad jai atvykus į Kliniką, prieš kojos apžiūrą gydytojas kreipėsi ne į ją, o į jos sutuoktinį klausdamas: „Ar vyras nesupyks, jei atsisėsiu prie jo žmonos?“ Kiek vėliau tam, kad galėtų apžiūrėti Pareiškėjos koją, Gydytojas pasakė Pareiškėjai

užkelti koją jam ant kojų, ir vėl klausdamas vyro: „Vyras nesupyks, kad žmonos koja bus ant mano (gydytojo) kojų?“ Pareiškėjos teigimu, sutuoktinis pasimetęs su viskuo sutiko. Pareiškėja skunde atkreipė dėmesį, jog Gydytojas neklausė jos, ar jai malonu tai daryti, ar ji nori uždėti savo koją Gydytojui ant kojų. Pareiškėja pažymėjo, kad visi Gydytojo klausimai vyrui buvo užduodami su juoku, sarkastiškumu, tarsi prieš Pareiškėją demonstruojama vyro galia.

Klinikos teigimu, Gydytojas pacientės sutuoktinio atsiklausė iš mandagumo. Klinikos pateiktuose paaiškinimuose nurodoma, kad Gydytojas yra santūrus, mandagus, turintis didelę patirtį specialistas. Gydytojo paaiškinimuose pabrėžiama, kad jis bandė palaikyti geranorišką ir mandagų pokalbį tiek su skausmus kenčiančia paciente, tiek su jos sutuoktiniu, savo elgesio priekabiavimu dėl lyties nelaiko.

Atkreiptinas dėmesys, jog tyrimo dėl galimo priekabiavimo lyties pagrindu dalykas yra ne Gydytojo patirtis ar jo pateikiamas savo veiksmų vertinimas, bet gydytojo ortopedo-traumatologo elgesys su Pareiškėja, kuriai buvo lūžusi koja, jos vizito metu. Savo paaiškinime Gydytojas nenurodė argumentų, dėl kokios priežasties, apžiūrėdamas Pareiškėjos koją, atsiklausdavo leidimo atlikti tam tikrus veiksmus ne jos, o sutuoktinio, kuris tiesiog atlydėjo Pareiškėją į Kliniką.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje priekabiavimas apibrėžiamas kaip nepageidaujamas elgesys, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu siekiama įžeisti arba įžeidžiamas asmens orumas ir siekiama sukurti arba sukuriama bauginanti, priešiška, žeminanti ar įžeidžianti aplinka. Taigi pagal Lygių galimybių įstatymu įtvirtintą priekabiavimo sampratą, priekabiavimas yra viena iš diskriminacijos formų, sietinas su vienu arba keliais asmens tapatybės požymiais.

Remiantis Lygių galimybių įstatyme įtvirtinta priekabiavimo samprata, priekabiavimui, kaip teisės pažeidimui, būdingi šie požymiai:

- nepageidaujamas elgesys, tai yra elgesys, kuris yra nemalonus, žeidžiantis asmens, prie kurio priekabiuojama, orumą;

- priekabiavimas gali būti išreikštas tiek žodiniiais, tiek rašytiniais veiksmais, tiek kitomis elgesio formomis, kurios gali pasireikšti gestų rodymu, fizinių veiksmų atlikimu, kuriais rodomas nepagarbus, žeminantis elgesys, žeidžiantis žmogaus orumą;

- priekabiavimo veiksmai yra susiję su asmens, prie kurio priekabiuojama, amžiumi, lytimi arba kitais asmens tapatybės požymiais;

- priekabiavimo tikslas bei motyvas gali būti siekis įžeisti žmogaus orumą arba siekis sukurti bauginančią, priešišką, žeminančią ar įžeidžiančią aplinką.

Tačiau svarbu pažymėti, kad pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą priekabiavimo apibrėžtį, priekabiavimas gali būti identifikuojamas net ir nesant tikslo, motyvo įžeisti žmogaus orumą, bet pasireiškus tokio nepageidaujamo elgesio pasekmėms, tai yra kai dėl priekabiavimo yra įžeidžiamas asmens orumas arba sukuriama bauginanti, priešiška, žeminanti ar įžeidžianti aplinka.

Svarbu pažymėti, kad pagal Europos Tarybos nediskriminavimo direktyvose, taip pat ir Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą priekabiavimo apibrėžtį, priekabiavimui įrodyti palyginimo objekto nereikia, o taip iš esmės yra dėl to, kad priekabiavimas dėl savo formos (žodinis, nežodinis ar fizinis užgauliojimas) ir galimo poveikio (žmogaus orumo įžeidimas) pats savaime yra neleistinas¹.

Priekabiavimas Europos Sąjungos teisės aktuose yra įvardijamas kaip elgesys, pažeidžiantis žmogaus teises, žeminantis jo garbę ir orumą. Aptariant priekabiavimo sampratą ir draudimą priekabiuoti dėl lyties, svarbi Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. gruodžio 13 d. direktyva 2004/113/EB (toliau – Direktyva), kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principas dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo. Minėta direktyva įtvirtintas priekabiavimo draudimas vartotojų teisių apsaugos srityje, tai yra prekių ir paslaugų teikimo srityje. Direktyvos konstatuojamosios dalies 9 punkte pabrėžiama, kad „diskriminacijos dėl lyties, įskaitant priekabiavimą ir seksualinį priekabiavimą, esama ne tik darbo rinkoje, bet ir kitose srityse. Tokia diskriminacija, tapdama kliūtimi visiškam sėkmingam moterų ir vyrų integravimuisi į ekonominį ir visuomeninį gyvenimą, gali būti tiek pat žalinga.“ Direktyvos 2 straipsnio c ir d punktuose yra įtvirtintos priekabiavimo ir seksualinio priekabiavimo sąvokos: „priekabiavimas: kai nepageidajamu elgesiu, susijusiu su asmens lytimi, siekiama įžeisti arba įžeidžiamas jo orumas ir siekiama sukurti arba sukuriama bauginanti, priešiška, menkinanti, žeminanti ar įžeidžianti aplinka“ (c); „seksualinis priekabiavimas: kai bet koku nepageidajamu fiziniu, žodiniu, nežodiniu seksualinio pobūdžio elgesiu siekiama įžeisti arba įžeidžiamas asmens orumas, pirmiausia sukuriant bauginančią,

---

¹ Europos Sąjungos teisės nediskriminavimo vadovas, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, 2010. Europos Taryba, 2010, psl. 32.

priešišką, menkinančią, žeminančią ar įžeidžiančią aplinką“ (d). Direktyvos nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymą.

Neabejotinai galima teigti, kad priekabiavimas yra priešingas teisei, ydingas, netoleruotinas ir nepateisinamas veiksmas, dėl kurio žmogus yra pažeminamas, pakenkiama jo orumui, psichinei ir fizinei sveikatai, jam gali būti sukeltos neigiamos pasekmės, žmogus gali prarasti pasitikėjimą, norą socializuotis. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad žmogaus asmuo neliečiamas, o 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad žmogaus orumą gina įstatymas. Vienas iš fundamentalių žmogaus teisių pagrindų yra principas, kad visi žmonės yra gimę laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis. Iš šio principo išplaukia, kad vienas pagrindinių diskriminacijos draudimo tikslų yra žmogaus orumo užtikrinimas. Orumas yra įgimtas visų žmonių, nepriklausomai nuo lyties, rasės, religijos, pilietybės ir panašiai. Taigi žmogaus orumas yra Konstitucijos ginama vertybė.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo 2017 m. gruodžio 19 d. išvadoje Nr. KT-20-11/2017 pažymėjo: „žmogaus, kaip laisvos asmenybės, orumas neatskiriamas nuo jo asmens neliečiamumo, kurio turinį, kaip minėta, sudaro fizinis ir psichinis neliečiamumas. Asmens neliečiamumas yra būtina jo fizinio aktyvumo, intelektinės ir kūrybinės laisvės, taigi ir laisvos asmenybės raiškos, prielaida; kėsinant į asmens neliečiamumą sutrikdoma jo fizinė, psichinė ir dvasinė būseną, taigi pažeidžiamas ir žmogaus orumas kaip ypatinga konstitucinė vertybė.“ Kaip minėta, Konstitucijos 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens neliečiamumo garantija laikytina vienu iš konstitucinės žmogaus orumo apsaugos elementų, o pagal Konstitucijos 29 straipsnį draudžiamu diskriminavimu kartu žeminamas ir diskriminuojamo žmogaus orumas.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, vertindamas priekabiavimo dėl lyties bei seksualinio priekabiavimo veiksmus, pažymėjo: „tokio priekabiavimo faktams nustatyti nebūtina, kad asmuo, prie kurio priekabiuojama, aiškiai ir kategoriškai prieštarautų tokiam elgesiui, kai akivaizdu, kad toks elgesys šiam asmeniui buvo nepriimtinas ir objektyviai įžeidžiamas; vertinant, ar tam tikras elgesys laikytinas priekabiavimu, taip pat ir priekabiavimu dėl lyties (*inter alia* seksualiniu priekabiavimu), atsižvelgtina į tai, kaip jį suvokė asmuo, prie kurio buvo priekabiuojama (*inter alia* nebūtina nustatyti asmens, kuris galbūt priekabiavo, siekio pažeminti žmogaus orumą ar sukurti jam priešišką, jį bauginančią, žeminančią ar žeidžiančią aplinką)².“

---

² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. išvada Nr. KT-20-11/2017, p. 61.1.

Aptariant specifinius priekabiavimo dėl lyties ir seksualinio priekabiavimo požymių skirtumus, „patartina taip pat atkreipti dėmesį į tai, kad seksualinio priekabiavimo atveju aukos patiriamas nepageidaujamas elgesys yra nukreiptas labiau tiesiogiai į auką ir siejamas su nukentėjusiu asmeniu. O priekabiaujant prie asmens dėl jo lyties šis patiria nepageidaujamą elgesį, nes priklauso tam tikrai asmenų grupei, kurią jungia tas pats bruožas – lytis. Todėl, jei moteris <...> girdi nepriimtinius seksistinio pobūdžio juokus, šie juokai nėra tiesiogiai susiejami su asmeniu, bet su visa moterų gimine, ir moteris, būdama moteriškos lyties atstovė, jaučia žeminimą kaip moteris“³.

Remiantis Lygių galimybių įstatyme įtvirtinta priekabiavimo apibrėžtimi, priekabiavimas gali būti identifikuojamas net ir nesant tikslo, motyvo įžeisti žmogaus orumą, bet pasireiškus tokio nepageidaujamo elgesio pasekmėms, tai yra kai dėl priekabiavimo yra įžeidžiamas asmens orumas arba sukuriama bauginanti, priešiška, žeminanti ar įžeidžianti aplinka.

Pažymėtina, jog paties asmens suvokiamas seksualinis priekabiavimas ar priekabiavimas dėl lyties, jo asmeninis šių veiksmų vertinimas, jam padaryto neigiamo poveikio pasekmės yra vienas iš svarbiausių ir esminių požymių identifikuojant priekabiavimo veiksmus: „ES teisėje laikomasi lankstaus objektyvaus (subjektyvaus) požiūrio. Pirma, siekiant nustatyti, ar priekabiavimo būta, remiamasi tuo, kaip nukentėjusysis jį suvokia. Antra, net jei nukentėjusysis iš tiesų nejaučia priekabiavimo poveikio, vis vien gali būti padaryta išvada, jog priekabiavimo būta, jei skundo pateikėjas yra aptariamo elgesio taikiny“⁴.

Skunde Pareiškėja nurodė, kad Klinikoje susiklosčiusioje situacijoje jautėsi nemaloniai, jai buvo leista suprasti, kad ji pati nieko negali spręsti, nieko negali pasakyti. Pareiškėjos teigimu, ji jautėsi taip, kad Gydytojo veiksmai apžiūrint jos koją priklausė tik nuo vyro. „Jei vyras būtų nesutikęs, greičiausiai mano koja nebūtų apžiūreta. Labai nemaloni situacija, kelianti dviprasmiškus jausmus, pacientė aš, bet kažką darant už save sprendžiu ne aš pati, bet mano vyras“.

Manytina, jog Pareiškėja, atvykusi į Kliniką su skaudančia koja, jautėsi pažeidžiama dėl savo sveikatos būklės. Ji tikėjosi profesionalios pagalbos ir informacijos apie jos sveikatos būklę bei tolesnį gydymo planą. Tačiau dėl vizito metu girdimų frazių ji pasijuto pažeminta, nugalinta, negalinti priimti sprendimų dėl savo pačios sveikatos, nes Gydytojas kalbėjosi ir klausė nuomonės ne jos, kaip

³ Teisiniai ir socialiniai-psichologiniai seksualinio priekabiavimo aspektai: kaip atpažinti. Gairės teisininkams, 15 psl. Lietuvos žmogaus teisių centras, 2019, nuoroda internete: <http://jauciuosigerai.lt/wp-content/uploads/2019/10/GAIRES-TEISININKAMS.pdf>.

⁴ Europos Sąjungos teisės nediskriminavimo vadovas, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, 2010. Europos Taryba, 2010, psl. 34.

pacientės, o sutuoktinio, kuris tiesiog atlydėjo Pareiškėją į Kliniką. Kaip jau buvo minėta, Pareiškėjos sutuoktinis jos apžiūros metu nebuvo pacientas, o ją lydintis asmuo.

Vertinant seksualinio priekabiavimo ir priekabiavimo dėl lyties veiksmų subjektyvinę pusę, tai yra šių veiksmų padarymo motyvą, tikslą, būtina pažymėti, kad pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintas seksualinio priekabiavimo ir priekabiavimo apibrėžtis priekabiavimo veiksmai gali būti atliekami turinti tikslą įžeisti žmogaus orumą arba sukelti jam bauginančią, priešišką, žeminančią ar įžeidžiančią aplinką arba, jeigu priekabiavimo tikslas ir nėra žinomas, priekabiavimo veiksmus vykdamas asmuo jo neturėjo, priekabiavimas gali būti identifikuojamas ir nesant šio tikslo, bet esant jo pasekmėms (įžeistas orumas, sukurta bauginanti, priešiška, žeminanti, įžeidžianti aplinka). Todėl net ir tais atvejais, kai veiksmų atlikimo tikslas nėra įrodomas, taip pat dažniais atvejais, kai pats priekabiavimo veiksmus vykdamas asmuo teigia, kad tikslo įžeisti ar pažeminti žmogų jis neturėjo, svarbu, kaip pats asmuo suvokia nepageidaujamus veiksmus ir kokias neigiamas pasekmes jam sukėlė priekabiavimo veiksmai, tai yra seksualiniam priekabiavimui konstatuoti nėra būtina, jog pats priekabiautojas savo veiksmus vertintų kaip seksualinį priekabiavimą⁵.

Vadinasi, diskriminacinio elgesio, be kita ko, priekabiavimo faktui nustatyti nėra reikšminga aplinkybė, kad pats Gydytojas manė bendraujantis mandagiai, nesiekė įžeisti ar pažeminti Pareiškėjos; šiuo atveju svarbu, kaip jautėsi Pareiškėja, apžiūrima Gydytojo. Todėl Klinikos ir Gydytojo argumentai, kad buvo stengiamasi mandagiai ir geranoriškai „palaikyti pokalbį“, nepateisina aplinkybių, jog Pareiškėja pasijuto nugalinta spręsti klausimus, susijusius su jos pačios sveikatos būkle, ir atsakyti į Gydytojo klausimus dėl jai būtinų atlikti sveikatos priežiūros veiksmų. Nuomonės dėl tam tikrų gydytojo veiksmų atlikimo teiravimasis ne Pareiškėjos, bet jos vyro, ypač frazės „ar vyras nesupyks, jei atsisėsiu prie jo žmonos?“, „Vyras nesupyks, kad žmonos koja bus ant mano (gydytojo) kojų?“, nėra laikytinos geranoriško ir malonaus bendravimo išraiška, ir galėjo būti suprantamos kaip įžeidžiančios, nes jomis, net jei to ir nebuvo siekta sąmoningai, sudaroma regimybė, kad spręsti apie Pareiškėjos atžvilgiu atliekamus veiksmus turi teisę ne pati Pareiškėja (moteris), bet jos sutuoktinis (vyras), taip tarsi parodant, kad Pareiškėja, moteris, nėra savarankiška, ji priklauso savo sutuoktiniui, kuris dėl jos priima sprendimus, taigi moteris šioje situacijoje laikoma objektu. Aplinkybė, jog Pareiškėja pati atvyko, lydima sutuoktinio ir vaiko į Kliniką, patvirtina faktą, kad ji nebuvo praradusi sąmonės ir pati galėjo atsakinėti į visus Gydytojo klausimus ir priimti sprendimus dėl jos prašomų atlikti veiksmų.

---

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-309/2012.

Pažymėtina ir tai, jog aplinkybė, kad Pareiškėja buvo lydima sutuoktinio, nesudarė pagrindo Gydytojui įtraukti jį į pokalbį, teikiant Pareiškėjai sveikatos priežiūros paslaugą.

Remiantis Lietuvos Respublikos medicinos praktikos įstatymo 10 straipsnio 3, 4, 5 punktais, gydytojas privalo: nediskriminuoti pacientų dėl lyties, amžiaus, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų; gerbti pacientų teises, jų nepažeisti; laikytis gydytojo profesinės etikos principų.

Remiantis Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 1 straipsnio 2 dalimi, paciento ir sveikatos priežiūros specialistų, sveikatos priežiūros įstaigų santykiai yra grindžiami šiais principais: savitarpio pagarbos, supratimo ir pagalbos; paciento teisių užtikrinimo pagal valstybės nustatyta tvarka pripažįstamas sveikatos priežiūros sąlygas; draudimo varžyti paciento teises dėl jų lyties, amžiaus, rasės, pilietybės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų, seksualinės orientacijos, genetinių savybių, neįgalumo ar kitokiais pagrindais, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, nepažeidžiant bendrųjų žmogaus teisių principų.

Vadovaujantis Lietuvos gydytojo profesinės etikos kodekso, pasirašyto 2015 m. gegužės 11 d., 1.5 punktu bei 2–5 dalimis, gydytojas sveikatos priežiūros paslaugas teikia visiems pacientams, nediskriminuodamas jų dėl lyties, amžiaus, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų, seksualinės orientacijos, genetinių savybių, neįgalumo ar kitokiais pagrindais ir nepažeisdamas bendrųjų žmogaus teisių principų; atlikdamas savo profesines pareigas gydytojas palaiko su pacientu santykius, kurių pagrindas – abipusis pasitikėjimas ir pagarba; gydytojo ir paciento tarpusavio santykiai grindžiami paciento sveikatos prioritetu, derinant jį su paciento autonomiškumo užtikrinimu. Tuo atveju, kai pacientas negali savo valios išreikšti pats, jam atstovauja įstatyminiai atstovai arba atstovai pagal pavedimą; gydytojas gerbia paciento laisvą ir informuotumą pagrįstą profilaktikos, diagnostikos ir gydymo pasirinkimo teise. Gydytojas aiškiai, suprantamai ir laiku informuoja pacientą apie jo sveikatą, profilaktikos, diagnostikos ir gydymo procedūras, alternatyvių procedūrų panaudojimo galimybes bei riziką ir prognozuojamus rezultatus; be paciento sutikimo gydytojas procedūras gali atlikti tik būtinosios medicinos pagalbos teikimo atvejais, kai pacientas negali savo valios išreikšti pats.

Direktyvos 2006/54/EB 19 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad valstybės narės taiko tokias pagal jų nacionalines teismų sistemas nustatytas priemones, kurios yra būtinos užtikrinti, kad tais atvejais, kai asmenys, manantys, jog jie nukentėjo, kadangi jiems nebuvo taikomas vienodo požiūrio

principas, teismui ar kitai kompetentingai institucijai nurodo faktines aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, atsakovas turi įrodyti, kad vienodo požiūrio taikymo principas nebuvo pažeistas. Šio straipsnio 2 dalyje reglamentuojama, kad jo 1 dalis netrukdo valstybėms narėms nustatyti ieškovams palankesnes įrodymų taisykles.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl Direktyvos 2006/54/EB 19 straipsnio 1 dalies, yra konstatavęs, kad ši norma įtvirtina valstybės pareigą įrodinėjimo našta paskirstyti taip, kad diskriminaciją patyrusiam asmeniui pateikus *prima facie* įrodymus, jog diskriminacijos faktas buvo, atsakovui tektų pareiga įrodyti, kad pažeidimas nebuvo padarytas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio mėn. 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-309/2012). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje taip pat pažymima, kad Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje, reglamentuojančiame įrodinėjimo pareigą, nustatyta, kad teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo, nurodymo diskriminuoti, persekiojimo, priešiško elgesio ar neigiamų padarinių dėl skundo dėl diskriminacijos pateikimo, dalyvavimo byloje dėl diskriminacijos ar pranešimo apie diskriminaciją buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo, nurodymo diskriminuoti, persekiojimo, priešiško elgesio ar neigiamų padarinių dėl skundo dėl diskriminacijos pateikimo, dalyvavimo byloje dėl diskriminacijos ar pranešimo apie diskriminaciją faktas buvo; skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-240-701/2023).

Vadovaujantis teisės aktais, teismų išaiškinimais, priekabiavimą, kaip vieną iš diskriminacijos formų, dėl lyties ar kito asmeniui priskirtino požymio, nuo priekabiavimo, kurį galima įvardinti psichologiniu smurtu, skiria kone pagrindinė aplinkybė, jog asmuo atsiduria blogesnėje padėtyje ne dėl nesutarimų, kuriuos suponuoja nuomonės arba požiūrio į tam tikrus dalykus skirtumas, charakterio bruožų, požiūrio į darbo funkcijų vykdymo tinkamumą, pasiekimų, nesutikimas su veiklos

įvertinimo rezultatu, o būtent asmens lytis – priežastis, dėl kurios kito asmens elgesys sukuria bauginančią, įžeidžiančią aplinką.

Hipotetiškai vertinant Skunde nurodytą situaciją, tikėtina, kad tuo atveju, jei vietoj Pareiškėjos atvyktų vyras, jo sutuoktinės nebūtų prašoma suteikti leidimą apžiūrėti jo koją. Akivaizdu, kad veiksmas, kuomet asmuo (vyras), neturintis jokios pareigos, įgalinamas priimti sprendimą dėl kito žmogaus (moters, sutuoktinės) sveikatos, kuri yra veiksmi ir gebanti tai padaryti, sudaro prielaidas manyti, kad moteris priklauso vyrui ir gali būti traktuojama kaip objektas, ji yra nugalinama ir su ja elgiamasi taip, tarsi ji pati neturėtų nuomonės užduodamu klausimu ar negalėtų jos pareikšti, taip pažeminant pastarosios orumą kaip ypatingą ir įstatymais ginamą konstitucinę vertybę.

Taigi apibendrinus visus skundo tyrimo metu gautus paaiškinimus, informaciją spręstina, kad pakanka objektyvių duomenų, kuriais remiantis būtų galima daryti pagrįstą išvadą, jog Pareiškėja buvo diskriminuojama lyties pagrindu Gydytojui teikiant sveikatos priežiūros paslaugas.

Lygių galimybių kontrolierė, remdamasi pirmiau nurodytomis aplinkybėmis ir vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 17 straipsnio 2 dalies nuostata, suteikiančia teisę lygių galimybių kontrolieriui teikti išvadas ir rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija susijusiais klausimais dėl šio įstatymo įgyvendinimo, taip pat pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms dėl teisės aktų tobulinimo ir lygių teisių įgyvendinimo politikos prioritetų, rekomenduoja Klinikai:

- parengti ir patvirtinti diskriminacijos, įskaitant seksualinį priekabiavimą ir priekabiavimą, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos prevencijos taisyklės, kurios būtų taikomos Klinikai teikiant paslaugas klientams ir kuriose būtų aptartos etiško ir pagarbaus elgesio su klientais taisyklės;

- imtis priemonių, kad su jomis būtų supažindinti / supažindinami tiek Klinikos darbuotojai, teikiantys paslaugas, tiek paslaugų gavėjai.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, ir vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 straipsniu ir 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 6 punktu,

lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Įspėti Radvilų kliniką dėl padaryto pažeidimo.
2. Įpareigoti Radvilų kliniką išnagrinėti šį sprendimą, įskaitant teikiamas rekomendacijas parengti ir patvirtinti diskriminacijos prevencijos taisykles, ir per 30 dienų informuoti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą apie sprendimo nagrinėjimo rezultatus.
3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Radvilų kliniką.

Seimo kontrolierė,
pavadojanti lygių galimybių kontrolierę

Jolita Miliuvienė